

[Ministeren for offentlige arbejder.]

tage dette til efterretning og prøve at forcere arbejdet yderligere frem. Man har jo opstillet en tidsramme fra myndighedernes side, men jeg skal gerne prøve, om der er mulighed for at gøre det hurtigere endnu.

Til det ærede medlem hr. Arne Larsen vil jeg sige, at i spørgsmålet om S-banerne gælder jo det samme som i mange andre forhold, at den gode beskæftigelsessituation gør det vanskeligt at forcere arbejdet frem. Det er jo først og fremmest på teknikerområdet, det kniber med arbejdskraft. Derfor mener vi ikke i det kommende finansår at kunne anvende flere penge, end der er fastsat i finanslovforslaget. Jeg håber imidlertid, at det ikke skal betyde, at selve den tidsramme, der er sat for gennemførelsen i lovforslaget, vil blive overskredet. Jeg håber på, at det vil blive muligt at finde frem til metoder, der gør, at vi kan få den overholdt og få udført disse arbejder så hurtigt som muligt. Det er i hvert fald den indstilling, jeg har til problemerne.

Endelig vil jeg sige til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, at den betænkning, som er kommet fra det trafikøkonomiske udvalg, endnu ikke har været forelagt i regeringen, og det er derfor ikke muligt for mig i dag at oplyse andet, end hvad jeg sagde ved sagens første behandling; men som det ærede medlem påpegede, bliver der jo i løbet af de kommende uger lejlighed til på ny at drøfte trafikspørgsmål, og så må vi se, om der da kan blive anledning til at sige noget om regeringens stilling, hvis vi på det tidspunkt er nået så langt i vore overvejelser.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1-4 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Ole Bjørn Kraft): Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om byplaner.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 437, fremsættelsen i tidenden sp. 1231).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Albertsen: Det supplement til og den ændring af byplanloven, som den højtæredede boligminister har fremsat lovforslag om, er prisværdig kortfattet og klart opbygget. Lovforslaget vil uden tvivl blive hilst velkommen af kommunalbestyrelserne og specielt af byplanudvalgene landet over som et værdifuldt og hidtil hårdt savnet redskab i bestræbelserne for at sikre — som det hedder i lovforslaget — „værdifulde gadebilleder eller gamle bydeles særprægede karakter“.

Lovforslaget vil medføre, at alle afgørelser i sådanne sager træffes af det lokale selvstyre. Det tiltaler mig, men det skal understreges, at den myndighed, der her ved tillægges de lokale byplanudvalg, også forpligter dem til at gøre deres til at værne om bydele og gadebilleder af væsentlig kulturel værdi. Med magt følger også ansvar. Heldigvis har der navnlig i de seneste år overalt i befolkningen og i de offentlige råd været en stigende forståelse for værdier, som mange smukke gamle bydele og gader kan give os alle af skønhed og oplevelse. Måske har den betydelige vækst i turismen og det værdifulde oplysningsarbejde, som særlig interesserede medborgere her har udøvet, bidraget til at skabe denne folkelige opinion. Mange af vore provinsbyer frembyder gode eksempler på virkelig forståelse for værdien af at bevare smukke gamle ejendomme, indre bykerner og fine arkitektoniske perler. Byer som Tønder, Ribe, Fåborg, Kalundborg, Køge, Rønne og Ærøskøbing er enkelte særlig lysende eksempler herpå.

Det, der motiverer lovændringen, er imidlertid navnlig udviklingen i hovedstaden og her særlig det gamle indre København. En energisk indsat er i mange enkelttilfælde gjort fra det københavnske bystyre på grundlag af den nugældende lovgivning, særlig bygningsfredningsloven,

[Albertsen.]

men denne giver kun mulighed for fredning af enkelte bygninger, der har kunstnerisk eller historisk værdi, og som tillige som regel er over 100 år gamle.

Mangelen ved bygningsfredningsloven er imidlertid, at den kun muliggør fredning af enkelthuse, ikke af gadebilleder eller kvarterer. Denne lovgivning har i øvrigt siden 1918 haft til følge, at ca. 600 huse er fredet i klasse A og ca. 1 800 huse i klasse B. En yderligere fredning, de såkaldte C-huse, altså den kategori, der kommer ind i billedet ved den foreslåede lovændring, vil maksimalt ifølge kyndig vurdering kun andrage ca. 3 000 huse, altså alt i alt kun små tal set i relation til det samlede antal huse i landet. Jeg nævner dette, fordi de medborgere, der ikke møder fredningerne med alt for stor sympati, ofte søger disse udlagt som en slags tendens til, at hele landet næsten skal laves til museum. Herom kan der og skal der selvfølgelig ikke være tale; tværtimod må hensigten netop være, at disse gamle huse helst skal benyttes og helst bebos. Den bestemmelse i lovforslaget, der muliggør, at kommunerne mod erstatning kan overtage sådanne ejendomme, sigter ikke på at skabe tomme museumshuse, men sigter på bevarelse og benyttelse af husene under kontrol. I øvrigt viser det sig, at ekspropriationsbestemmelsen i bygningsfredningsloven aldrig er kommet til anvendelse; alle sager er blevet afgjort efter forhandling.

Bestemmelserne om ekspropriation har imidlertid utvivlsomt haft deres præventive virkning. Omkostningerne ved disse fredninger har i de forløbne år fra lovens vedtagelse i 1918 været meget beskedne. Måske kan jeg benytte lejligheden til at opfordre den højtærede minister for kulturelle anliggender til snarest at se på de urimeligt små bevillinger, som det særlige bygnings-syn arbejder med, og som i høj grad trænger til foregelse.

Efter saneringsloven er der grundlag for en koordinering af sanering og bygningsbevaring. Lovforslaget giver nu en tilsvarende mulighed for en koordinering af byplanlovgivning og bevarelse af bestemte værdifulde bykvarterer. Byplanloven giver forskrifter for bebyggelsens beliggenhed og udstrækning på grundene, bygningernes

indbyrdes afstand samt bebyggelsens ydre udformning i henseende til ensartede højder og tagformer. Byplanen kan altså i en vis udstrækning direkte og indirekte sikre eller bevare et områdes karakter. Loven giver imidlertid ikke hjemmel til at kræve bestående bygninger bibeholdt.

Som konklusion af gennemgangen af de her nævnte love må det klart erkendes, at det er nødvendigt at skabe et bedre lovgivningsmæssigt grundlag end det bestående for at nå det tilsigtede: at bevare smukke, gamle, karakteristiske bydele.

Som det fremgår af bemærkningerne, er udgangspunktet for lovforslaget en henvendelse fra Københavns borgerrepræsentation, der på baggrund af det særlig voldsomme byggepres i den indre by ikke med den bestående lovgivning har kunnet forhindre betydelige skader ved nedrivning af mange gamle og smukke, men ikke fredede ejendomme. Det har måske ikke været bygningsværker af største arkitektoniske værdi, men jævne huse, der sammen med fredede huse i særlige, hyggelige gader tilsammen skabte lidt af det ubestemmelige, som vi finder så tiltalende ved vor hovedstad.

Den forandring af den gamle by, hvis befolkningstal er faldet fra 88 000 til 35 000, illustrerer bedre end meget andet udviklingen i det gamle København til et city-kvarter med kontorer, administration, industri og forretninger. Meget af denne udvikling har givet skrammer i byens billede, som f. eks. i Fiolstræde og i kvarteret omkring Holmens Kirke, hvor et uskønt forsikringspalæ støder éns øje. Jeg ser personligt meget nødigt, at en fejltagelse på den ene side af gaden absolut skal smitte af på den anden side. Det ville efter mit personlige skøn klæde nationalbankens direktion, om den af mange grunde udsatte nybyggeriet og i stedet tog initiativet til en fredning af den næsten hundreårige bygning, så at nedrivning af denne bygning undgås. Det må i det hele taget gælde, at man fra alle sider skal vise forståelse over for de værdier, som her drøftes; det gælder både statslige, kommunale og private instanser.

Vi har mange vidunderlige bybilleder i denne by og i andre af landets store og mindre byer. Netop i det kvarter, hvor det høje ting er placeret, er der grund til at

[Albertsen.]

standse op mange gange og glæde sig over skønhed, atmosfære og smuk bygningsstil. Andre kvarterer, eksempelvis det gamle Christianshavn og Møntergadekvarteret, trænger til at få lagt en linje for deres fremtid.

Det lovtillæg, vi her behandler, vil sammen med hidtidige love være et værdifuldt redskab for en aktiv borgerrepræsentation, for vore byråd og kommunalbestyrelser. Jeg er helt klar over, at denne lovændring trænger stærkt på, og det vil derfor være nødvendigt, at den snarest vedtages. Min gruppe vil gerne bidrage til en hurtig vedtagelse af lovforslaget; et hurtigt udvalgsarbejde vil dog sikkert være hensigtsmæssigt.

Ib Thyregod: Som nævnt af det ærede medlem hr. Albertsen er baggrunden for lovforslaget en vedtagelse i marts i år af Københavns borgerrepræsentation om ændringer i byplanlovgivningen. Baggrunden for denne vedtagelse er den erfaring, man har gjort i Københavns kommune vedrørende spørgsmålet om bevaring af Københavns gamle bydele, men det er klart, at lovforslaget ikke alene må få betydning for København, men også få betydning for en række andre byer, hvor der findes tilsvarende karakteristiske gamle bydele.

Fra borgerrepræsentationens side foretog man det første skridt i 1959 i denne udvikling, nemlig ved en vedtagelse af 19. marts, hvor der blev fastsat visse retningslinjer for bebyggelsens anvendelse og udformning i Københavns gamle bydele inden for voldene. Ved denne behandling vedtog man den såkaldte generalplansskitse for Københavns fremtid, og heri indgik planen om at flytte det københavnske city mod vest ud på Vesterbro, medens man samtidig ville bevare den ældre by, de gamle bydele, som et beboelsesområde, hvori efterhånden erhvervsarealet skulle nedsettes. Det er en udvikling, som vi fra vor side må finde rimelig. Det er i øjeblikket sådan, at den erhvervskoncentration, som finder

sted i Københavns gamle bydele, er alt for stor i forhold til gadernes bredde, trafikforholdene o. s. v., og denne udvikling, som fortsætter med yderligere koncentration af benyttelse af bygningerne til erhverv, er i hvert fald ikke heldig efter vor opfattelse.

Efter den omtalte vedtagelse i borgerrepræsentationen nedsatte man et indre byudvalg, som skulle se på spørgsmålet om bevaring af de gamle byejendomme, men uanset dette skete der stadig væk en række nedrivninger af gamle ejendomme med derpå følgende opførelse af kontorkomplekser, f. eks. den opførelse, som er sket i Åbenråkvarteret. Disse nedrivninger og disse nye bygninger, som blev rejst, havde imidlertid hjemmel i tilsagn, som lå forud for denne vedtagelse, og det var ikke muligt for magistraten med hjemmel i byggeloven at gennemføre nogen indskrænkninger i denne ret. Der findes vel i den københavnske byggelov to bestemmelser, henholdsvis i § 52 og § 60, hvorefter magistraten kan fastsætte gesimshøjde og højdegrænseplaner, og hvorefter magistraten kan kræve, at en bebyggelses ydre form får den arkitektoniske form og farve, som gadebilledet kræver. Men disse bestemmelser har vist sig ikke at være tilstrækkelige, og navnlig har det vist sig, at man ikke fra kommunens side kunne forhindre nedrivning af gamle huse og tilsvarende opførelse af nye huse. Bestemmelserne gjaldt nemlig kun i de ganske få tilfælde, hvor de gamle huse var fredet i klasse A; en fredning i klasse B var ikke tilstrækkelig til at forhindre en nedrivning.

Det var ud fra dette synspunkt, man i borgerrepræsentationen vedtog at rette henvendelse til den højtærede boligminister om en ændring i byplanloven, således at bevaring af særprægede gamle bygninger og bydele kunne indgå i loven som et formål for byplan på samme måde som andre byplansformål.

Af de mange ejendommelige ting, som er sket, før dette lovforslag blev fremsat,

[Ib Thyregod.]

skal jeg nævne forholdene på Christianshavn, hvor en række bygninger i Dronningensgade er kondemneret af sundhedskommissionen og derfor for så vidt skal nedrives, selv om det særlige bygnings-syn har fremhævet disse bygninger som særlig bevaringsværdige i den store bevaringsplan for området; der er altså 2 offentlige myndigheder, der har hver sin plan med disse bygninger, den ene forlanger nedrivning, den anden bevaring af disse bygninger. Hvis det lovforslag, vi nu behandler, havde været gældende lov på dette tidspunkt, var en sådan situation i hvert fald ikke kommet til at foreligge.

Der er naturligvis en række detaljer i selve lovforslaget, som man kan se nærmere på. Der er fristbestemmelserne, og der er erstatningsbestemmelserne. Det er jo sådan, at den ejer, som får pålagt sådanne byplansbestemmelser på sin ejendom, efter forslaget får mulighed for at kræve, at kommunen overtager ejendommen mod erstatning efter de almindelige ekspropriationsregler, en bestemmelse, som ligger på linje med de øvrige bestemmelser i byplanloven, og altså en bestemmelse, som må siges at yde ejeren en rimelig beskyttelse.

Ud over disse spørgsmål i byplanloven rejser der sig imidlertid et andet spørgsmål, som man skal se på, nemlig bevarelse af de gamle bydele, særlig i København, og det spørgsmål, som det ærede medlem hr. Albertsen var inde på, nemlig spørgsmålet om statens byggeri. Vi har jo i de senere år været præsenteret for en række tilfælde, hvor statsligt byggeri eller statsligt projekteret byggeri har givet anledning til diskussion. Jeg skal ikke gå nærmere ind på sagen om Slotsholmen, hvor der var så stor diskussion, men jeg skal her nævne det nu foreliggende projekt om opførelse af en ny nationalbank, hvor der har været afholdt arkitektkonkurrence, men hvor det dog i høj grad er et spørgsmål, om det er rimeligt, at staten skal have et seddeltrykkeri liggende netop på dette sted i København, når man samtidig skal nedrive beboelsesejendomme for at fremskaffe dette erhvervsareal til nationalbanken. Havde det ikke været rimeligt, om dette seddeltrykkeri havde ligget et andet sted, uden for København? Nogen nødvendighed for at opføre

nationalbankens byggeri på denne måde er der efter vor opfattelse ikke.

Jeg må også nævne den diskussion, der har stået omkring Teknisk Museums påtænkte bygning ved Østerport, et bygningsprojekt, som man fra akademirådets side påtalte, fordi det ville være yderst uheldigt at få en så høj bygning netop på dette sted op ad Kastelsarealet, der er fredet i klasse A som et af vore smukkeste områder. Selv om det nu lader til, at disse vidtgående byggeplaner efterhånden er indskrænket således, at der ikke bliver tale om det høje byggeri, der oprindeligt var påtænkt, viser dette dog også, at statens byggeplaner heller ikke her har været heldige. Af eksisterende eksempler kan jeg blot nævne postgirobygningen, som i høj grad skæmmer det kvarter, hvori den ligger.

I forbindelse med problemerne omkring Slotsholmsbyggeriet blev der af professor Steen Eiler Rasmussen rejst det spørgsmål, om det var rimeligt, at staten kunne optræde som bygherre ved projekter som dette, uden at der forelå en byplan for området, inden dette byggeri blev sat i gang, således at byggeriet kunne indpasses i det miljø, der var tale om. Det er naturligt at rejse dette spørgsmål, fordi staten selv, fordi den højtærede boligminister selv, er den øverste byplanmyndighed. Jeg vil gerne have, at vi ser på i udvalget, om det ikke vil være rimeligt at foretage en lovændring, således at der kræves en byplan for et område, inden staten sætter byggeri i gang som det, der her er tale om.

Jeg vil også gerne fremhæve, hvad jeg tidligere har nævnt, at det må være naturligt, at staten med sit byggeri i København eller andre steder i høj grad følger de synspunkter, som akademirådet giver udtryk for; det er jo ifølge sin fundats statens rådgiver i kunstneriske spørgsmål. Akademirådet har advaret imod komplekset ved Østerport, og også Slotsholmsprojektet var der udpræget modstand imod fra akademirådets side, og jeg synes, at det er naturligt, at staten i højere grad tager hensyn til akademirådets synspunkter.

Det foreliggende lovforslag vil i sig selv medføre en afgørende ændring, for så vidt angår Københavns gamle by eller tilsvarende andre gamle bydele i andre byer. Det

[Ib Thyregod.]

forudsætter en aktiv indsats fra de pågældende kommuners side, fordi der i forbindelse med disse bestemmelser også kan blive tale om økonomiske spørgsmål. Det er derfor nødvendigt, at man ikke slår sig til ro med at få denne lovbestemmelse vedtaget, formentlig i nær fremtid, men også følger, hvorledes kommunerne administrerer disse nye bestemmelser. Særlig med hensyn til statens byggeri vil det i øvrigt være naturligt at ønske, at statens nye byggeplaner fremføres og offentliggøres på et så tidligt tidspunkt, at offentligheden kan få mulighed for at deltage i diskussionen om udformningen, inden den endelige igangsættelse foretages.

Weikop: Jeg er enig i de foregående ordføreres betragtninger, der jo egentlig går ud på, at vi nok skal følge med tiden, særlig med hensyn til bygninger, men det, der blev sagt og gik gennem deres taler, var jo dette, at vi alligevel skulle søge at bevare vort særpræg og også særprægede bygninger og gader.

Det ærede medlem hr. Albertsen nævnte i denne forbindelse ordet turisme. Jeg skal ikke komme ret meget ind på turismen i denne forbindelse, for man skal selvfølgelig ikke indrette hverken bybillede eller by efter turister; man skal tage hensyn til dem. Men man kan selvfølgelig ikke komme uden om, at turistreklamen, der koster millionbeløb, i nogen grad bygger på at påvise udadtil, at Danmark er et land, der på visse måder, også gode måder, adskiller sig fra andre lande. Vi har jo ikke bjerge og vandfald, men vi har en kultur, der giver sig udtryk på meget forskellig måde, en gammel kultur, og vi kan også henvise til de gamle byer og gamle gader. Med andre ord, vi har, gudskelov, endnu noget tilbage, som mange andre lande vil misunde os.

Når jeg vender tilbage til turistreklamen, er det, fordi jeg har et levende indtryk af, at turistreklamen gerne vil bevare vort særpræg. Den går jo oven i købet så vidt, at en turistforening — jeg tror, det var turistforeningen i København; jeg tror, det var professor Alkjær — mente, at de røde postbudes uniformer bør se mindre brugte og mere røde ud. Det er måske nok at gå lidt for vidt i sin bedømmelse af, hvad folk

udefra søger i Danmark. Jeg synes i og for sig, at de udmærkede turistforeninger burde interessere sig endnu mere for, at byerne bevarer deres særpræg.

Der blev talt om museer. Jeg synes, det er en udmærket ting, at man i Århus i Den gamle By vil genoplive gode gamle dage med alle de bygninger, der findes dér, hvor man samtidig får et vist indtryk af, hvordan livet levedes dengang. Jeg synes også, det er godt og udmærket, at Frilandsmuseet i Lyngby opfører de gamle landbohuse og gamle gårde, så man kan se, hvordan livet formede sig på landet. Men både Den gamle By i Århus og Frilandsmuseet i Lyngby viser klart og tydeligt, at faktisk hele landets befolkning nærer levende interesse for fortidens bygninger og fortidens levesæt, og det synes jeg man kan tillægge meget stor betydning også i forbindelse med denne sag.

Nu er det naturligvis én ting at bevare ting i museer, samle på gamle bygninger til beskuelse med eller uden entré, og det har stor betydning, men jeg tror ligesom det ærede medlem hr. Albertsen, at bygningernes bevarelse, hvor livet til daglig leves, er af endnu større betydning, fordi byernes fortid, særpræg, ejendommelighed og skønhed derved kommer os nærmere ind på livet. Jeg tror egentlig, at der er mange, der først opdager, hvor smukt et bybillede med gamle huse var, den dag det er forsvundet, og da siger man, at det var dog synd og skam, at disse kønne huse og dette smukke bybillede forsvandt. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Albertsen i, at vi kunne jo meget dårligt tænke os, at Ærøskøbing, Ebeltoft, Helsingør, eller hvad man nu kan nævne, mistede deres særpræg, ligesom vi vel også meget dårligt kunne tænke os at se mange interessante og gode bybilleder ude i vore købstæder forsvinde. Det er jo så rigtigt, som det er sagt allerede, at man også her i København meget gerne vil bevare, hvad der er gammelt og smukt, for at byen ikke skal miste en del af sit ansigt som en gammel by, der både er værd at besøge og værd at leve i. Der er allerede her nævnt Nyhavn og Christianshavn, og der kunne nævnes meget andet som f. eks. kanalpartierne og Gl. Strand. Jeg tror faktisk ikke, én eneste ville undvære disse smukke bypartier, men at tværtimod enhver ville

[Weikop.]

støtte bestræbelserne for at bevare dem. Det går jo sådan, når man har været i udlandet, det være sig i byer i Holland, Belgien eller andre steder, at man vel egentlig bedst husker dem for de smukke, gamle bygninger og bybilleder; man husker dem langt mindre for de moderne og nye huse, der er opført. Moderne og nye huse ligner jo noget hinanden i de forskellige byer. Højhuse kan være interessante, men jeg tror nok, at hvis man her i København skulle vælge mellem at gå i gader med højhuse og gader fra Holbergs tid, så ville mange finde en større rekreation ved at gå i de gamle gader.

Af det, jeg her har sagt, vil man forstå, at både jeg og mit parti finder dette lovforslag særdeles velbegrundet, og det er et forslag, som det er afgørende nødvendigt at få gennemført hurtigst muligt, hvis ikke smukke træk i byerne skal forsvinde.

Det ærede medlem hr. Ib Thyregod bragte andre spørgsmål ind, hvad jeg meget vel forstår kan være aktuelt. Jeg er også meget parat til at være med til at drøfte disse spørgsmål i udvalget, men en sådan drøftelse skulle nødvendigvis føre til, at vi ikke kunne få dette lovforslag hurtigt behandlet og gennemført. Jeg for mit vedkommende ville gerne sigte imod, at det kunne blive gennemført, inden tinget tog juleferie, og problemerne er vel også så nemme at belyse, at dette skulle være muligt. Jeg forstod også, at både det ærede medlem hr. Ib Thyregod og det ærede medlem hr. Albertsen gerne så denne lov gennemført så snart som muligt, men naturligvis på forsvarlig måde. Når jeg også siger forsvarlig, skyldes det jo, at alle de — som der står i fremsættelsen — kommunale organer har tiltrådt det foreliggende lovforslag på forhånd, og derfor må jeg i hvert fald regne med, at alle rimelige og berettede kommunale krav og hensyn er tilgodeset, men det er jo også åbenbart, at selv i et nok så godt forslag med et nok så godt formål må man tilgodesee de interesser, der skal varetages. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Ib Thyregod i, at heller ikke ejernes rimelige og økonomiske interesser må tilsidesættes, ej heller ejernes interesse for bevarelse af bygninger, som ønskes bevaret; men så vidt jeg kan be-

dømme forslaget — heri er jeg også enig med det ærede medlem hr. Ib Thyregod — er ejernes interesser tilgodeset derved, at der er givet dem adgang til at protestere mod, at en bygning ikke tillades nedrevet eller ombygget, samt til at kræve ejendommen helt eller delvis overtaget af kommunen, hvis kommunen alligevel ønsker den bevaret.

Så kan man spørge, om en sådan lovgivning nu ikke vil føre til, at kommunerne måske vil gå alt for langt med hensyn til bevaringen af bygninger. Det tror jeg ikke ret meget på; jeg tror, der er en stor sikkerhed for, at kommunerne ikke vil gå for vidt i deres dispositioner, for det bliver jo i hvert enkelt tilfælde kommunalbestyrelserne, der skal bestemme, hvad der skal ske på det ene eller andet område. Hvad der endvidere ikke er helt uvæsentligt, er, at kommunalbestyrelserne også skal bevilge penge dertil, og det hænder jo af og til, at penge er noget, som man ser lidt nøje på, selv om jeg godt kan sige, at i disse tilfælde bør man ikke se så nøje på pengene, at man ikke får tilgodeset lovforslagets formål, nemlig at bevare alt, hvad der er godt. Men jeg tror, at det, man vil ofre penge på — og formentlig mange penge, når det er nødvendigt — er det, der er virkelig værdifuldt, og det, som vi ikke ønsker skal forsvinde. Men som det allerede er sagt, bliver det jo — når dette lovforslag er vedtaget, hvad vi håber meget snart må ske — kommunernes ansvar og kommunernes egen skyld, hvis noget gammelt og værdifuldt forsvinder. Hvis folk, når denne lovgivning har virket i nogen tid, vil sige, som jeg sagde før, at det var da synd, at et gammelt og smukt bybillede eller en gammel, smuk bygning er forsvundet et eller andet sted, ja, så kan de ikke give staten skylden, den har ikke ansvaret derfor, men ansvaret ligger alene hos kommunerne.

Jeg er enig i, at denne lov vil give kommunerne landet over en håndsrekning til at bevare noget godt og værdifuldt, og jeg vil også udtrykke håbet om, at lovforslaget, når det bliver til lov, vil blive benyttet af kommunerne i betydeligt omfang.

Grethe Philip: Gamle huse må til stadighed falde og give plads for nyt og mere tid-

[Grethe Philip.]

præget byggeri; men vi må ikke fare for hårdt frem, hvis vi ikke skal gøre uoprettelig skade. Vore smukke gamle huse hører til vore fineste kulturminde, og vi må i størst mulig udstrækning søge at undgå, at vi ødelægger gode gadebilleder, der giver vore byer individualitet og charme.

Det foreliggende lovforslag sigter netop på at sikre, at man gennem kommunernes byplaner bevarer hele bybilleder. Bygger man en moderne, høj funkiskasse op mellem to gamle huse, er bybilledet for altid spoleret. Vi har både herhjemme og i udlandet set, hvorledes man kan modernisere gamle bydele og gøre det med stor nænsomhed. Jeg tænker f. eks. på Gamla Sta'n i Stockholm og på forskellige gadepartier både i København og i en del af vore provinsbyer. Det kan gøres, og det bør gøres, og jeg giver derfor med stor glæde min tilslutning til det foreliggende lovforslag.

Jeg vil gerne tilføje, at jeg ville finde det meget ønskeligt, om kommunerne rundt omkring ville tage de tanker op til overvejelse, der er fremsat af den radikale Helge von Rosen i borgerrepræsentationen den 6. april 1961, hvor han anbefaler, at kommunerne går aktivt ind i arbejdet for at bevare de gamle bybilleder og de gamle bygninger ved at yde konsulterende vejledning i restaurerings- og moderniseringssager til ejerne.

Arne Larsen: På mit partis vegne skal jeg indledningsvis udtale, at vi ikke har noget at indvende imod dette forslag, og at vi gerne vil støtte dets gennemførelse. Der er tale om ændringer i den gældende lov, som ikke er forbundet med udgifter for staten, idet eventuelle ekspropriationsudgifter kommer til at påhvile vedkommende kommune. Jeg har forstået det således, at det især er efter ønske fra Københavns kommune, at man nu foreslår disse ændringer, og jeg vil også tro, at det især er i København, problemerne i større grad er til stede.

I henhold til det fremsatte lovforslag skal der i lov om byplaner bl. a. indføres et nyt stk. 3 til § 2, gående ud på, at

„hvor hensynet til bevaring af værdifulde gadebilleder eller gamle bydeles særprægede karakter tilsiger det, kan i en byplan tillige bestemmes, at bebyg-

gelse kun må nedrives, ombygges eller på anden måde ændres, såfremt kommunalbestyrelsen meddeler tilladelse hertil.“

Det er sikkert meget rimeligt at indføre dette nye afsnit i loven — det burde vel have været indført for mange år siden, idet man da måske kunne have undgået mange forføjede omdannelser af visse bykvarterer.

Den højtærede minister siger i sine bemærkninger til lovforslaget, at der ikke kan ses bort fra, at de hidtidige bestemmelser i byplan- og bygge Lovgivningen i de fleste tilfælde skulle give en tilstrækkelig mulighed for at bevare et områdes særpræg og fastholde de enkelte bebyggelseselementers karakter, men at bestemmelse rækkevidde ikke altid er lige klar, og at der har hersket nogen usikkerhed og som følge deraf en vis tilbageholdenhed med at bringe bestemmelserne i anvendelse. Hvis, såfremt og i fald man nu er nået til denne erkendelse, hvilket dette lovforslag kunne tyde på, ville det da så ikke være rimeligt snarest at tilvejebringe en klaring i den øvrige bygge Lovgivning, således at der intet bliver at tage fejl af på noget område — så alt bliver ganske klart?

Jeg er ganske enig med Københavns borgerrepræsentation i, at der må søges lovhjælp for, at en kommunalbestyrelse kan træffe bestemmelse om bevaring af bebyggelse på områder, hvor nedrivning eller ombygning truer med at tilintetgøre Københavns eller andre kommuners gamle bydeles særprægede karakter og værdifulde gadebilleder.

Uden i øvrigt at gå i detaljer vil jeg ligesom det ærede medlem hr. Ib Thyregod benytte anledningen til at sige, at jeg finder, at de ombygnings- og nedrivningsplaner, som Danmarks nationalbank har syslet med et stykke tid, netop set på denne baggrund er helt og aldeles meningsløse og misforståede. Sagen har tidligere været berørt her i det høje ting af det ærede medlem hr. Kai Moltke i et spørgsmål til den højtærede boligminister. Planerne er nu yderligere blevet aktualiseret gennem en afholdt arkitektkonkurrence, hvor bankens ledelse har valgt et projekt til en ny bankbygning, der kræver nedrivning af den nu snart hundredårige, værdifulde og smukke bankbygning samt en lang række karreer

[Arne Larsen.]

i Havnegade og Niels Juelsgade. Både af den ene og af den anden grund, både fordi der bliver tale om at nedlægge 135 lejligheder og 35 forretninger i ganske gode bebyggelser, fordi det vil være synd at sløjfe arkitekt Herholdts smukke bankbygning, og fordi et karakteristisk bybillede herved helt ville forsvinde, vil jeg meget håbe, at planen bliver skrinlagt. Jeg finder det også meningsløst, at man skal bygge et seddeltrykkeri herinde i den indre by; det kan udmærket lægges andre steder. Men Københavns kommune vil, såfremt den højtærede ministers forslag bliver vedtaget, også få en mulighed for selv at træffe denne meget vigtige afgørelse.

Det foreliggende lovforslag giver, synes jeg, en god hjemmel til indgreb i den private ejendomsret og rådighedsret, som sædvanlig mod fuld erstatning. Lovforslaget kan være medvirkende til at hindre en profitmotiveret ødelæggelse af sådanne værdier, som mange mennesker ellers kan nyde godt af. Om denne lovændring så vil føre til det ønskede resultat: at bevare gamle bydeles særprægede karakter og værdifulde gadebilleder, er noget andet.

En by er og skal være en levende ting. Nye celler dannes, gamle dør, og med denne proces sker der i den ekspanderende by samtidig en omdannelse af denne. Denne proces er nødvendig og nyttig og må have lov at foregå.

Så længe denne proces foregår under opretholdelse af privat ejendomsret og i vidt omfang ud fra profithensyn, vil der kunne forventes gennemført bebyggelser, der ikke på en smuk måde følger sig til den allerede eksisterende by; eksempler af denne slags har vi desværre alt for mange af i København. De ved hjælp af loven bevarede gadebilleder i miljøer kan da meget let blive enklaver, som mere har karakter af museumsagtige snurrepiberier end af levende realiteter.

En virkelig storstilet kommunal indsats for at opnå lovbestemmelsens formål kunne i øvrigt tænkes at ville strande på betydelige udgifter til overtagelse af ejendomme, som ejerne ikke mere ønsker at beholde, hvis de ikke må ombygge eller nedrive dem.

Endelig synes det i hvert fald nødven-

digt, for at bestemmelserne kan få nogen mening, at kommunerne må have en særdeles veludviklet forestilling om, hvorledes byernes udvikling tænkes at foregå i en længere årrække, ikke blot spredte tanker om denne eller hin karré, men om byens udvikling som en helhed. Jeg vil da meget håbe, at initiativtageren til ændringsforslaget, Københavns kommune, netop har gjort sig sådanne forestillinger.

Mit parti er særdeles velvilligt indstillet og ønsker gerne at medvirke til lovforslagets hurtige vedtagelse.

Rimstad: Vi er inden for mit parti ikke glade for denne lovgivning, der — ligesom naturfredningsloven — atter bortskærer en del af dispositionsretten for ejendomsbesidderne, der dog efter grundloven er tilsagt beskyttelse af det ejede.

„Ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det“, står der i grundloven, og lad os derfor et øjeblik se på, hvilket almenvel det her drejer sig om.

I lovforslaget står dette almenvel helt tydeligt anført som „hensynet til bevaring af værdifulde gadebilleder eller gamle bydeles særprægede karakter“. Det drejer sig altså her om noget særdeles luftigt, for hvad er „værdifulde gadebilleder“, og hvad er „særprægede bydele“? Ting, der i alt for høj grad er underlagt en eller anden myndigheds skøn, fordi man her vil lovgive om romantik eller ikke-romantik til glæde for turisterne, der besøger „Wonderful Copenhagen“, som man altså efter dette lovforslag med årene risikerer at se som en slags Lorry's Landsby i kæmpeformat.

Det er vor opfattelse, at man her er kommet for langt ud med hensyn til begrundelserne for at indskrænke og indsnævre den private ejendomsret. Med hensyn til hensigterne med denne lovgivning, der lægger så store skønsmessige afgørelser i myndighedernes hænder, behøver man ikke at være i tvivl, for denne lov åbner så store muligheder for ekspropriation, at ingen husejer fremover kan vide sig i sikkerhed.

Men man bør ikke give myndighederne et sådant værktøj i hænde, for også myndigheder er kun mennesker, og man skal ikke friste mennesker over evne. Bliver dette

[Rimstad.]

lovforslag vedtaget, vil det efter vor formening blive brugt til andet og mere end til den lokale romantiks bevarelse.

Jeg har adskillige gange haft lejlighed til på forskellige bygherrers vegne med de københavnske byggeautoriteter at drøfte mulighederne for ombygning af både gader og kvarterer. Jeg har altid med glæde konstateret den respekt, der står om ekspropriationsreglernes begrundelse i hensynet til almenvellet, og jeg har også kunnet føre denne respekt tilbage til den bestemte retsafgørelse, der faldt i sin tid i den såkaldte Østerbrogadesag. Denne respekt har for borgerne været en god og sund vejleder, som i grundlovens ånd har trukket linjerne op for ejendomsrettens betydning. Man bør ikke nu med så luftige begrundelser som de her foreliggende nedbryde det, der tidligere er bygget op på dette område.

Vort parti kan af de her nævnte grunde ikke medvirke til en lovgivning af denne art. Ønsker man at forhindre nedrivning af en eller flere værdifulde ejendomme, må der rejses fredningssag, og da er efter vor opfattelse de i lovgivningen i dag eksisterende bestemmelser tilstrækkelige.

Boligministeren (Carl P. Jensen): Jeg skal takke de ærede ordførere med en enkelt undtagelse for en positiv modtagelse og tilsige min medvirken til lovforslagets hurtige gennemførelse.

Ib Thyregod: Det er kun en kort bemærkning i anledning af det ærede medlem hr. Rimstads bemærkninger om ekspropriationsadgangen. Forholdet er det, at bestemmelserne i byplanloven går ud fra, at hvis der skal eksproprieres, kan erstatning fastsættes af en taksationskommission, og denne taksationskommissions afgørelse kan indbringes for en overtaksationskommission. Ifølge grundlovens § 73 kan dennes afgørelse igen indbringes for domstolene, og sagen kan føres helt op til højesteret, hvor der endda kan foretages nyt syn og skøn; der er altså alle rimelige muligheder for at få en rigtig afgørelse af spørgsmålet om erstatning.

Hvad spørgsmålet om almenvellet angår, mener jeg og i øvrigt også mit parti bestemt, at det formål, der her er tale om, nemlig

bevaring af gamle bydele, falder ind under denne bestemmelse.

Lad mig endelig sige, at den højesteretsdom vedrørende Østerbrogade, som det ærede medlem nævnte, ikke vedrører det spørgsmål, som her foreligger, og jeg kan ikke anerkende, at der skulle være særlig store muligheder for ekspropriation i en sådan sag. Det kan kun ske i de tilfælde, som nævnes i lovforslaget, og af de grunde, der nærmere gøres rede for i bemærkningerne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Albertsen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Anden næstformand (Ole Bjørn Kraft): Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 5. december kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændringer i lov om byplaner.

2) *Valg af 1 medlem til jernbanerådet (i stedet for forhenværende folketingsmand Marius Jensen).*

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om valg til folketinget. (Vederlag og pension for folketingets medlemmer) [af Gustav Pedersen m. fl.].

4) *Første behandling af:*

Forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1962 til 31. marts 1963.

Anden næstformand meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 14⁷.

32. møde.

Tirsdag den 5. december kl. 14.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler handelsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om Danmarks erhvervsfond.

Medlemmer af folketinget Victor Gram, Per Federspiel, Ole Bjørn Kraft, Helge Larsen, Aksel Larsen og Iver Poulsen har meddelt mig, at de ønsker at stille følgende forespørgsel til udenrigsministeren og forsvarsministeren:

„Hvilke oplysninger kan regeringen give om den seneste udvikling på det udenrigs- og forsvarspolitiske område?“

Udvalget angående forslag til lov om forlængelse af lov om valutaforhold m. v. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Grøndahl har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for Grønland at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren, at den udvikling, som rapporten fra Udvalget for Samfundsforskning i Grønland giver udtryk for, at færre og færre grønlændere beklæder betroede stillinger, er tilfredsstillende?“

I benægtende fald bedes ministeren udtale sig om, hvad han agter at gøre ved denne udvikling.“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Handelsministeren (Bawnsgaard): Her ved har jeg den ære for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om Danmarks erhvervsfond.*

Begge de foreslåede ændringer vedrører bestemmelserne i lovens kapitel II, som omhandler eksportkreditrådets virksomhed, og den mest betydningsfulde ændring går ud på en forhøjelse af det beløb, inden for hvilket rådet kan give garantier og yde

kautitioner i forbindelse med eksport af varer her fra landet.

Som det vil være det høje ting bekendt, blev det maksimale beløb for rådets garanti-ansvar i forbindelse med ydelse af garantier og kautitioner i lov om Danmarks erhvervsfond af 4. april 1960 fastsat til 1½ milliard kr. Dette beløb var en væsentlig forhøjelse i forhold til det maksimale beløb på 1 milliard kr., som var gældende i den tidligere lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser, således som denne senest blev ændret i efteråret 1959. Det var vist den almindelige opfattelse, at vi ved i foråret 1960 at fastsætte garantiansvaret til 1½ milliard kr. havde givet så rummelige rammer for eksportkreditrådets virksomhed, at en yderligere forhøjelse ikke skulle være nødvendig i den nærmeste fremtid. Udviklingen har imidlertid taget en fart, som gør, at beløbet nu næppe længere er tilstrækkeligt. Det samlede garanti-ansvar androg ved udgangen af september 1961 således godt 1,3 milliard kr., og da ansøgninger om garanti i forbindelse med enkelte forretninger efter de hidtidige erfaringer kan dreje sig om væsentlige beløb, har jeg ikke fundet det forsvarligt at vente med at foreslå garantiansvaret forhøjet.

I forbindelse med fremsættelsen af dette lovforslag vil jeg gerne benytte lejligheden til at henlede opmærksomheden på eksportkreditrådets beretning for det første virksomhedsår, som netop er udkommet. Jeg skal tillade mig ganske kort at nævne nogle tal fra denne beretning. Selv om årsberetningen er afsluttet pr. 31. marts 1961 og det samlede garantiansvar desuden er steget siden da, er den forholdsvise forskydning, som har fundet sted mellem de enkelte garantiformer og eksportens fordeling i territorial henseende, imidlertid ikke så stor, at de i årsberetningen indeholdte oplysninger er uden interesse.

Det fremgår af beretningen, at af et samlet garantiansvar på ca. 1 220 mill. kr. pr. 31. marts 1961 udgjorde forsikringerne 1 021 mill. kr., medens kautitionerne udgjorde 198 mill. kr. Stigningen i garantiansvaret har i det første virksomhedsår overvejende fundet sted for forsikringernes vedkommende.

Ved vurderingen af disse meget store tal må man imidlertid tage i betragtning, at af